

Diasporos istorija ir kultūra

Juozas SKIRIUS

Lietuvos Respublikos ryšiai su Meksika XX a.

Lietuvos vyriausybė Respublikos laikotarpiu (1918–1940 m.) užmezgė ryšius su daugeliu pasaulio valstybių, tarp jų – su keliomis egzotiškais šalimis. Jose įkūrė savo atstovybes: konsulatus, garbės konsulatus (Charbine, Tel Avive, Johanesburge ir Mechike). Bet kol kas išskirtinio tyrinėtojų dėmesį susilaukė didžiosios Europos valstybės, Lietuvos kaimynės, TSRS ir JAV. Tuo tarpu tarpvalstybiniai ryšiai su Azijos bei Lotynų Amerikos šalimis ir toliau lieka *terra incognita*, išskyrus kelis atvejus.

Tarybiniu laikotarpiu Lietuvos ryšiais su Azijos šalimis kaip mokslinio tyrimo objektu susidomėjo Vilniaus valstybinio pedagoginio instituto doc. dr. Stanislovas Stašaitis. Jis 1984 m. lapkričio 30 d. laikraštyje *Tarybinis mokytojas* paskelbė straipsnį *Mongolija ir Lietuva (ko nėra vadovėlyje)*. Po kelerių metų S. Stašaitis publikavo mokslinį straipsnį apie Lietuvos ir Indijos santykius. Jonas Vaščėga domėjosi Lietuvos kultūriniais saitais su Japonija. 1990 m. Maskvos *Rytų institute* Romualdas Neimantas apgynė istorijos mokslų kandidato (dabar mokslų daktaro) disertaciją apie Lietuvos ir Indijos kultūros ryšių istoriją. Jis parašė populiarias knygas *Nuo Nemuno iki Gango*, *Nuo Nemuno iki Fudzijamos*,

Gyvenimas ant ugnikalnio, monografiją *Rytai ir Lietuva* ir kt. Istorikas Petras Tomkus ištyrė, kokia informacija apie Rytų šalis buvo pateikiama prieškario Lietuvos istorijos vadovėliuose¹. Moksliniu lygmeniu Lietuvos ryšius su Afrika pradėjo aprašinėti Romualdas Neimantas, o išsamesnius tyrimus atliko Petras Tomkus². Per paskutinius kelerius metus pasirodė kelios mokslinės publikacijos, skirtos ryšiams su Lotynų Amerika aptarti, VDU *Lietuvių išeivijos instituto* mokslo darbuose *Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos*. Tai E. R. Godliausko Zen, J. Skiriaus, A. Kazlauskaitės tyrimai³.

Politinės istorijos aspektu J. Skirius, pradėjęs tyrimą Kubos atveju, atkreipė dėmesį į Lietuvos santykius su Meksika. Šalis, kuri nepasižymėjo savo išskirtinumu lietuvių išeivijos atžvilgiu (kaip Brazilija, Argentina ir Urugvajus), buvo vienintelė iš Centrinės Amerikos, kurioje veikė Lietuvos Garbės konsulas. Tyrimo tikslas – išsiaiškinti, kodėl buvo įkurtas Lietuvos Garbės konsulas ir ką jis veikė, ko siekė Lietuvos valdžia Meksikoje, aptarti dvišalės prekybos raidą bei supažindinti su Lietuvos emigrantų padėtimi.

Tyrimas iš esmės naujas, istoriografijoje praktiškai nieko nėra, išskyrus keletą

užuominų bendrame kontekste arba analizuojant Lietuvos konsulinio tinklo plėtimą⁴. Pagrindinė šaltinių bazė – tai archyviniai dokumentai, saugomi *Lietuvos centriniame valstybės archyve* (toliau – LCVA): *Lietuvos užsienio reikalų ministerijos* fonde (f. 383) bei *Lietuvos pasiuntinybės Vašingtone* ir *Lietuvos generalinio konsulato Niujorke* fonduose (f. 656 ir f. 658). Tai – Lietuvos atstovų Amerikoje susirašinėjimas su Užsienio reikalų ministerijos Kaune vadovybe, su Meksikos ambasados darbuotojais garbės konsulo paieškų, Draugystės sutarties sudarymo klausimais; Lietuvos diplomatų B. K. Balučio, P. Žadeikio, J. Budrio susirašinėjimas su garbės konsulu Meksikoje Tomu Vilchisu. Svarbi medžiaga – pačių Lietuvos atstovų JAV tarpusavio susirašinėjimas garbės konsulo veiklos, prekybos, sutarčių sudarymo klausimais. Pagrindinė faktinė medžiaga, nagrinėjant Lietuvos ir Meksikos prekybą, buvo surasta daugiatomiuose statistiniuose leidiniuose: *Lietuvos statistikos metraštis* ir *Lietuvos užsienio prekyba*, publikuotuose Lietuvos Respublikos laikotarpiu.

1. Santykių su Meksika užmezgimas ir pirmieji kontaktai XX a. 3 dešimtmetyje

Meksikos vyriausybė viena iš pirmųjų Amerikos žemyne per Lietuvos atstovą Vašingtone Joną Vileišį oficialiai pranešė Lietuvos vyriausybei, jog 1921 m. gegužės 5 d. pripažįsta Lietuvos valstybę *de jure* ir *de facto*⁵. Meksikos ambasadoriaus Vašingtone Manuelio Telfezo įteiktame rašte J. Vileišiui buvo rašoma, kad Meksikos vyriausybė pasižada dėti visas pastangas, kad tarp abiejų respublikų tautų ir vyriausybių santykiai būtų visada draugiški⁶. Pats J. Vileišis, įvertindamas šio diplomatinio žingsnio svarbą, paragino Lietuvos valdžią paskirti savo konsulus į Argentina⁷ ir Meksiką, nes Lietuva galėtų

su šiomis šalimis užmegzti prekybos ryšius. O taip pat, anot jo, būtų ir JAV vyriausybės paskatinimas sustiprinti prekybą su Lietuva, kad „visko nepaimtų Argentina ir Meksika“⁸. Praktiškai tuo klausimo sprendimas ir užsibaigė. Archyviniai dokumentai nefiksuoja jokių duomenų keletą metų. Būtina pasakyti, kad Lietuvai Meksikoje neoficialiai atstovavo Lietuvos pasiuntinys Vašingtone (šiandien tai jau oficialu).

Po kelių metų pertraukos, t. y. 1924 m., Lietuvos valdžia prisiminė Meksiką. Mat tais metais JAV vyriausybė įvedė apribojimų imigracijai – kiekvienai šaliai buvo nustatytos imigrantų įsileidimo kvotos. Lietuva gavo mažytę (344 žmonių, galinčių per metus imigruoti į JAV) kvotą, kuri 1929 m. liepos 1 d. buvo padidinta iki 366 žmonių⁹. Todėl didžioji emigrantų iš Lietuvos dalis pasuko į Lotynų Amerikos šalis. 1924 m. gruodžio 10 d. Užsienio reikalų ministerijos sekretorius J. Brėdikis kreipėsi į Lietuvos pasiuntinybę JAV, prašydamas informacijos apie atvykusių svetimšalių galimybę įgyti Meksikos ir Kubos pilietybę, ir kiek tai užtrunka laiko¹⁰. Tai rodo, kad dalis emigrantų iš Lietuvos pasirenka šias šalis. Su tų šalių ambasadų darbuotojais minėtu klausimu bendravo Lietuvos pasiuntinybės sekretorius Henrikas Rabinavičius. Iš Meksikos ambasados gautame memorandume buvo išdėstytos sąlygos: atvykėlis raštu pareiškia norą tapti Meksikos piliečiu, o po penkerių metų gali gauti pilietybės dokumentus¹¹. Memorandumą persiuntė į Kauną.

Dar vieną idėją, susietą su lietuvių emigracija, Lietuvos valdžiai priminė Meksika. 1925 m. gruodžio 18 d. konfidencialiu laišku Lietuvos pasiuntinys Italijoje Voldemaras Čarneckis kreipėsi į užsienio reikalų ministrą Mečislovą Reini. Jis papasakojo, jog su juo buvo susitikęs ukrainietis kunigas Bodnyhas, kuris išdėstė planą, jog Meksikoje, San Luis Potosi valstijoje, emigrantai palengvintomis sąlygomis gali įsigyti žemės. Ten jis žadėjo kviesti ukrainiečius, į teritoriją siūlė nukreipti ir lietuvių emigrantus. Pats Bodnyhas buvo nuvykęs apžiūrėti tų vietų

ir metus ten gyveno. Jo manymu, minėtoje kolonizacijai teritorijoje yra apie pusantrą milijono hektarų žemės, kur tilptų iki 20 tūkstančių šeimų¹². V. Čarneckis į Kauną pasiuntė ir San Luis Potosi gubernatoriaus, vyskupo bei JAV konsulo laišku, rašytų kunigui Bodnyhui, nuorašus. Iš jų matyti, kad Meksikos vyriausybė tokių kolonistų atžvilgiu palankiai nusiteikusi ir suteiktų jiems geležinkelio ir muitų lengvatų, keliantis į tas vietas bei pervežant turtą. Amerikiečiai pažadėjo, kad kolonistai gaus žemės, kurią be procentų galės išsimokėti per 10 metų. Numatyta galimybė gauti ir daugiau lengvatų, finansinės paramos pastatams pasistatyti, inventoriui ir sėklai įsigyti. Tik tuo atveju, jei kolonizacija susidomės ne kokia privati organizacija, bet, tarkime, Lietuvos valdžia. Kolonistais labai domėjosi ir JAV valdžia, kontroliavusi naftingus Meksikos plotus, kuriuos nuo likusios Meksikos žemių skyrė kolonizacijai numatyta teritorija. Tokiu būdu kolonistai taptų barjeru meksikiečių revoliucionieriams. Už tai, Bodnyho teigimu, amerikiečiai žada paremti ukrainiečius jiems kovojant už nepriklausomybę, o Lietuvai, jo manymu, būtų suteikta paskola palankiomis sąlygomis¹³. Lietuvos užsienio reikalų ministerijos Politikos-ekonomikos departamento direktorius B. K. Balutis visus minėtus dokumentus, jų nuorašus (V. Čarneckio laiškas ir kunigui Bodnyhui skirtų laišku nuorašai) konfidencialiu paketu išsiuntė į Vašingtoną, klausdamas pasiuntinio Kazimiero Bizausko, „kiek šis reikalas būtų svarstytinas“¹⁴. Kadangi tai buvo tik ministerijos užklausa, bet nenudymas, pasiuntinys nesivargino gilintis į šią problemą. Juolab, jog visos sąlygos buvo pakankamai nušviestos.

2. Garbės konsulo paskyrimas Meksikoje ir jo veikla 1932–1940 m.

1930 m. vasario 1 d. generalinis konsulas Niujorke P. Žadeikis pranešė pasiuntiniui B. K. Balučiu, kad meksikietis Manuelis Urbino

siūlosi būti Lietuvos garbės konsulu Meksikoje. Generalinis konsulas užsiminė, jog jeigu reiktų, jis galėtų apie Manuelį Urbino detaliau sužinoti iš gero pažįstamo p. Luiso Lupiano, kuris dirbo Meksikos užsienio reikalų ministerijoje ir buvo Meksikos konsulu Čikagoje bei laikinai ėjo generalinio konsulo Niujorke pareigas. Be to, paminėjo, jog 1929 m. pabaigoje apie tai jam teko kalbėtis su Carlu Byoiru, kuris yra Havana Post redaktorius bei leidėjas Kuboje. Taip pat buvo diskutuota Lietuvos garbės konsulato įkūrimo Havanoje klausimu¹⁵. Iš susirašinėjimo aiškėja ir pagrindinė priežastis, kodėl prireikė plačiau svarstyti garbės konsulatų steigimą Meksikoje ir Kuboje. Pirmiausia, ten jau atsirado išėivių iš Lietuvos, kurie reikalauja įvairios pagalbos ir dokumentų išdavimo. Antra, konsulatai ten reikalingi prekybos bei Lietuvos garsinimo sumetimais¹⁶. B. K. Balučio nuomone, Lietuvos garbės konsulas Meksikoje turėtų būti, bet kandidatą į šį postą geriausiai galėtų rekomenduoti Meksikos generalinis konsulas Niujorke. Rekomenduotus asmenis Lietuvos pasiuntinys numatė dar patikrinti Meksikos ambasadoje Vašingtone¹⁷. P. Žadeikis, nieko nelaukdamas, kreipėsi ne į Meksikos generalinį konsulą, bet į jau minėtą savo pažįstamą Luisą Lupianą, kuris 1931 m. kovo 8 d. laiške rekomendavo garbės konsulo pareigoms Tomą Vilchį¹⁸. Tai sužinojęs B. K. Balutis kandidatui parašė laišką dėl patvirtinimo, kad šis sutinka būti Lietuvos garbės konsulu prie Meksikos vyriausybės. Taip pat buvo paprašyta trumpos jo biografijos, iš kurios sužinome, kad Tomas Vilchis gimė 1894 m. spalio 20 d. Jonacatepec'e, Morelos valstijoje. Studijavo Mechiko Aukštojoje komercijos ir administracijos mokykloje, kurią baigė 1915 m. ir gavo „Viešo atskaitomybės tikrintojo diplomą“. Jo klientai: Meksikos bankas, Nacionaliniai geležinkeliai ir daugelis komercijos, industrijos ir kasyklų bendrovių. Nuo 1918 m. – Mechiko Viešų atskaitomybės tikrintojų instituto narys; nuo 1922 m. – Aukštosios komercinės ir administracijos mokyklos lektorius; tarp 1925 ir 1926 metų

buvo atskaitomybės ir organizacijos ekspertu *Generalinėje nacionalinėje kontrolėje*, kur jam buvo pavesta prižiūrėti vyriausybės komercijos reikalus; nuo 1927 iki 1929 metų buvo techniniu patarėju *Finansų ir viešųjų kreditų ministerijoje*, dalyvavo reorganizuojant ministeriją ir *Federalinį valstybės išdą*. Nuo 1930 m. – *Aukštosios komercinės ir administracijos mokyklos* direktorius, o taip pat paskirtas Nacionalinio universiteto *Komercijos ir administracijos fakulteto* profesoriumi¹⁹. Taigi, sprendžiant iš jo biografijos, tai – inteligentiškas žmogus, turintis ryšių Meksikos vyriausybės, komercijos ir mokslo sluoksniuose. Jo užimamos pareigos ir ryšiai nebekėlė jokių abejonių Lietuvos atstovams JAV.

1931 m. spalio 14 d. B. K. Balutis raštu kreipėsi į užsienio reikalų ministrą Dovą Zauznių rekomenduodamas T. Vilchį pristatyti Lietuvos prezidentui A. Smetonai ir paskirti Lietuvos garbės konsulu Meksikos Respublikoje²⁰. Tiesa, dėl neaiškių priežasčių paskyrimo klausimas užsitęsė ir tik po pakartotino B. K. Balučio priminimo reikalas išsprendė teigiamai. 1932 m. kovo 16 d. prezidentas paskyrė T. Vilchį Lietuvos garbės konsulu Meksikoje ir kreipėsi į Meksikos vyriausybę, prašydamas pripažinti T. Vilchį šiose pareigose ir teikti jam reikalingą pagalbą savo funkcijoms atlikti, taip pat skirti visas teises bei privilegijas, kuriomis naudojasi ir kitų šalių garbės konsulai²¹. Iš Kauno gavęs reikiamus dokumentus, B. K. Balutis balandžio 25 d. informavo Meksikos ambasadą Vašingtone, kuri apie tai pranešė Meksikos užsienio reikalų ministerijai. Iš Meksikos vyriausybės pusės sprendimas buvo formalus, nes jos atstovai patys rekomendavo T. Vilchį į garbės konsulus. Lietuvos pasiuntinybė per Meksikos ambasadą gavo dokumentus – 1932 m. liepos 19 d. Meksikos vyriausybės raštą ir vyriausybinių leidinių *Diario Oficial* liepos 18 d. nr. 15, iš kurių matyti, kad Meksikos prezidentas patvirtino T. Vilchį kaip Lietuvos garbės konsulą Meksikoje. Tiesa, buvo

atkreiptas dėmesys, kad, remiantis Meksikos įstatymais, Meksikos pilietis, skiriamas kitos valstybės garbės konsulo pareigoms, dar turi gauti leidimą iš Meksikos Kongreso. Taigi oficialiai T. Vilchio paskyrimas patvirtintas šiek tiek vėliau, atlikus reikalingus formalumus Kongrese²².

Naujasis Lietuvos garbės konsulas iš pat pradžių parodė susidomėjimą savo pareigomis. Jis kreipėsi į B. K. Balutį, prašydamas atsiųsti leidinių apie Lietuvą prancūzų ir anglų kalbomis, o taip pat lietuvių kompozitorių kūrinių orkestrui. T. Vilchis norėjo supažindinti Meksikos visuomenę su lietuvių muzika, nes pats turėjo ryšių su žymiausiu Mechiiko simfoniniu orkestru²³. Pasiuntinybė išsiuntė 13 knygų, 10 žemėlapių, Lietuvos himno anglišką versiją ir natas. Konsulas A. Kalvaitis iš Čikagos jam atsiuntė Lietuvos vėliavą ir antspaudą su įrašu „Lietuvos Konsulatas Meksikoje“²⁴. B. K. Balutis paprašė ministerijos išsiųsti T. Vilchiui Konsulato iškabą, atitinkamomis antraštėmis antspauduotus blankus ir vokus bei konsulinio tarifo įstatymą prancūzų kalba, taip pat užsienio pasams, leidimams ir vizoms išduoti taisykles, nurodyti Meksikos peso ir lito santykį. Pažymėta, kad su garbės konsulu galima susirašinėti ispanų, prancūzų ir anglų kalbomis. Buvo nurodytas ir konsulato adresas: Av. Fco. I. Madero 1. Desp. 208 y 209, Apartado Postal 2161, Mexico, D. F., MEXICO²⁵. Tačiau įsteigus konsulatą garbės konsulo entuziazmas ir veikla išblėso. Pavyzdžiui, 1939 m. kovo 8 d. pasiuntinys P. Žadeikis laiške Užsienio reikalų ministerijai rašė: „Turime garbės konsulą p. T. Vilchį, bet jis tiek mažai teveikia, kad, galima sakyti, konsulato Meksikoje „nėra“.“²⁶ Kodėl taip kategoriškai atsiliepė Lietuvos pasiuntinys Vašingtone? Nuo pat konsulato įsteigimo pradžios P. Žadeikis prašė T. Vilchio rašyti ekonominio pobūdžio pranešimus į Kauną, bet tokių pranešimų iki pat 1939 m. ministerija negavo. URM Ekonominio departamento direktorius J. Norkaitis

tai bandė pateisinti, nes Lietuva su Meksika neturėjo prekybos sutarties. Tiesa, jis minėjo, jog prieš sudarant tokią sutartį reikėtų pastudijuoti Meksikos rinkos galimybes lietuviškiems produktams²⁷. Taigi, minėtų pranešimų, kurių nebuvo, reikėjo analizuojant Meksikos importą, šalies poreikius. Išlikusi archyvinė medžiaga rodo, kad T. Vilchis domėjosi Lietuvos muitų tarifais, imigracijos taisyklėmis. Jis kreipėsi į Lietuvos generalinį konsulatą Niujorke, prašydamas šių dokumentų²⁸. Naujai atvykęs generalinis konsulas Jonas Budrys suteikė pageidautą informaciją, tik muitų tarifą nusiuntė vokiečių kalba, nes anglų kalba Generalinis konsulatas tarifo teksto neturėjo²⁹. Kadangi T. Vilchis vokiečių kalbos nemokėjo, tai galėjo tapti priežastimi, trukdžiusia detaliau įsigilinti į Meksikos ir Lietuvos prekybos galimybes. Kaip vėliau paaiškėjo, anglų kalbos jis taip pat gerai nemokėjo. Matyt, tai turėjo įtakos ir T. Vilchio veiklai bei jo retam susirašinėjimui su Lietuvos atstovais Amerikoje ir su URM Kaune.

Visgi, galima teigti, kad T. Vilchis dėjo pastangų. 1934 m. pradžioje per Lietuvos pasiuntinybę Vašingtone jis kreipėsi į užsienio reikalų ministrą prašydamas suteikti jam teisę išduoti pasus Lietuvos piliečiams Meksikoje. Tačiau į tokį pageidavimą ministerija sureagavo neigiamai, paaiškindama, jog „orientuotis, kam galima išduoti pasą, o kam negalima, nėra lengvas dalykas, todėl klaidingai išduotų pasų pasitaiko net gerai prityrusių karjeros konsulatų bei pasiuntinybių veikloje“³⁰. Jam buvo ne kartą paaiškinta, kad garbės konsulams nėra suteikta teisė pratęsti pasų galiojimo laiką, nes pasai rašyti lietuvių kalba, o nežinančiam kalbos sunku orientuotis³¹. Bet jis turėjo teisę išduoti vizas. Garbės konsului šioje veiklos srityje ne viskas sekėsi. Pavyzdžiui, URM pranešė Lietuvos pasiuntinybei Vašingtone, kad T. Vilchis 1936 m. balandžio 23 d. išdavė Meksikos piliečiui Maksui Tinowitzkiui vizą vykti į Lietuvą netinkamai surašydamas vizos tekstą ir

paimdamas tik 3 Lt vizos mokesčio, kai tuo tarpu visa kainavo 150 litų. Be to, vizą konsulas galėjo išduoti tik 2 mėnesiams, o ne metams. Taip numatė *Užsienio pasų ir vizų taisyklės*. Minėto piliečio, kuris reišė daug nepasitenkinimo konsulo darbu, vizos terminą Vidaus reikalų ministerija pakeitė jau Lietuvoje ir papildomai iš jo paėmė 147 litus³².

Ne visuomet garbės konsulo patvirtintus dokumentus, ypač palikimo klausimais, pripažindavo Meksikos teisinės institucijos. Tai stebino Lietuvos karjeros diplomatus, kurie jam, kaip Lietuvos garbės konsului akredituotam prie Meksikos vyriausybės, rekomendavo dėl nesusipratimų kreiptis į Meksikos užsienio reikalų ministeriją³³.

Kai 1938 m. Lietuva pasirašė draugystės sutartį su Meksika, T. Vilchis informavo pasiuntinį P. Žadeikį, kad jis ruošia URM Kaune pranešimą apie Lietuvos ir Meksikos ekonominių santykių galimybes. Anot pasiuntinio, atsirado viltis, kad garbės konsulas „parodys savo veikimą“³⁴. Tačiau nė URM, nė Lietuvos pasiuntinybės Vašingtone ar Generalinio konsulato Niujorke archyvuose nepavyko užtikti kažko panašaus į minėtą pranešimą. Turbūt neatsitiktinai URM Politikos departamento direktorius E. Turauskas 1940 m. gegužės 22 d. kreipėsi į pasiuntinį P. Žadeikį, prašydamas suteikti žinių apie T. Vilchio, kaip Lietuvos garbės konsulo, veiklą. Lietuvos URM, matyt, neturėjo pakankamai informacijos.

Nuo 1936 m. pabaigos generalinis konsulas J. Budrys su T. Vilchium bandė palaikyti ryšį taip, kaip su generaliniu garbės konsulu Gerald L. P. Grant-Suttie Toronte ir garbės konsulu Antanu Šalna Bostone, teikdamas jiems informaciją ir patardamas. Kartais į Meksiką jis siųsdavo brošiūrų ir knygų apie Lietuvą. Tačiau į eilę J. Budrio laiškų T. Vilchis atsiliepė tik 1939 m. liepos 18 d., dėkodamas už atsiųstas knygas, taip pat paklausė, ar konsulas galėtų parūpinti 500 knygų apie Lietuvą ispanų kalba (išplatinti bibliotekoms,

prekybos organizacijoms, besidominčioms Lietuva)³⁵. Tokio užsakymo, suprantama, J. Budrys negalėjo įvykdyti, bet jis surinko straipsnių apie Lietuvą ispanų kalba, kurie buvo publikuoti Havanoje Kubos spaudoje ir pasiuntė T. Vilchiui. Be to, J. Budrys glaustai, bet išsamiai pateikė informaciją apie Lietuvą: Klaipėdos praradimo ir Vilniaus krašto susigrąžinimo pasekmes valstybei. Taip pat kreipėsi į garbės konsulą, prašydamas rinkti aukas Meksikoje ir kitose Centrinės Amerikos šalyse pabėgėliams iš Lenkijos ir Klaipėdos krašto bei nualintam Vilniaus kraštui paremti³⁶. Trijuose paskutiniuose T. Vilchio laiškuose (iki Lietuvos katastrofos), kurie buvo formalus pobūdžio su mažai reikšminga informacija, nepavyko rasti duomenų apie aukas. Vienintelė finansinė „parama“ buvo ta, jog garbės konsulas surado tris užsakymus būsimai atašė Aniceto Simučio, dirbusio Generaliniame konsulate Niujorke, knygai *The Economic Reconstruction of Lithuania After 1918*³⁷(suma – 6 doleriai).

Įdomiausia tai, kad Lietuvos atstovai JAV ir kiti diplomatai taip ir nebuvo susitikę su T. Vilchiu, su juo niekuomet nebendravo net telefonu, archyve nepavyko rasti ir jo nuotraukos. Tai buvo retas (jeigu ne vienintelis) atvejis Lietuvos diplomatinį darbuotojų veiklos istorijoje.

3. Draugystės sutarties su Meksika parengimas ir pasirašymas

1935 m. rugpjūčio 7 d. Lietuvos pasiuntinybėje Vašingtone lankėsi Meksikos ambasadorius dr. don Francisko Castillo Najera, kuris Meksikos vyriausybės pavedimu pasiūlė Lietuvos vyriausybei sudaryti draugystės sutartį ir įteikė preliminarų sutarties tekstą prancūzų kalba. Pokalbio metu ambasadorius Lietuvos atstovui Mikui Bagdonui prasarė, jog Meksikos vyriausybė yra linkusi sudaryti su Lietuva ir prekybos sutartį,

paremtą didžiausio palankumo principu. Be to, buvo paliestas abiejų valstybių pasiuntinių akreditavimo klausimas. Paaikškėjo, jog Meksikos vyriausybė norėtų, kad Lietuvos pasiuntinys Vašingtone gautų galimybę įteikti savo kredencialus Meksikos vyriausybei, o Meksika iš savo pusės tokias pat pareigas galėtų pavesti atlikti savo pasiuntiniams Švedijoje ar Vokietijoje pagal Lietuvos vyriausybės norą³⁸. M. Bagdonas šią informaciją pasiuntė į Kauną, prašydamas URM pozicijos minėtais klausimais ir įgaliojimų pasiuntiniui. Tačiau ryšiai su Meksika Lietuvai nebuvo itin svarbūs ir minėtų klausimų svarstymas užsitęsė daugiau kaip dešimt mėnesių. Tik 1936 m. birželio 19 d. į Vašingtoną išsiųstas URM raštas, kuriame buvo kalbama tik apie prekybos sutartį ir klausama, ar Meksikos vyriausybė nenorėtų pasiūlyti sutarties projekto. Kitu atveju Lietuvos vyriausybė buvo pasirengusi pati parengti tokią sutartį. Liepos mėn. pradžioje M. Bagdonas lankėsi Meksikos ambasadoje ir patarėjui Leonui Luisui pranešė Lietuvos vyriausybės pageidavimą sudaryti prekybos sutartį. Patarėjas pažadėjo apie tai pranešti ambasadoriui dr. don Franciskui Castillo Najera ir apie pasekmes informuoti Lietuvos pasiuntinybę³⁹. Tuo metu ambasadorius atostogavo, paskui išvyko į Lotynų Amerikos valstybių konferenciją Buenos Airėse (Argentinoje), iš kur žadėjo grįžti tik 1937 m. pradžioje. Atkreiptinas dėmesys į tai, jog Lietuvos vyriausybė gana abejingai sureagavo į tai, ką pirmiausia siūlė Meksikos vyriausybė – sudaryti *Draugystės sutartį*. Ši sutartis Lietuvai nebuvo svarbi, ypač su tokia tolima šalimi. Tai daugiau tarptautinės politikos padiktuotas reikalas – plečiant garsaus *Briano-Kelogo pakto* sutarčių tinklą. Bet Lietuvos valdžios delsimas, reikia manyti, turėjo įtakos ir atsakomajam Meksikos diplomatų neskubėjimui. Aiškėjo, jog jeigu nebus pasirašyta *Draugystės sutartis*, nebus ir prekybos

sutarties. Pasiuntinys P. Žadeikis dar kartą paragino URM apsispręsti dėl Draugystės sutarties ir atsiųsti suderintos sutarties teksto nuorašą⁴⁰.

1938 m. pradžioje Lietuvos ministrų kabinetas Meksikos vyriausybės pateiktam draugystės sutarties projektui pritarė šiek tiek jį papildžius. Pirmas sutarties variantas, anot URM generalinio sekretoriaus Juozo Urbšio, buvo per daug bendro pobūdžio. Pildant sutartį pasinaudota Meksikos ir Estijos draugystės sutarties tekstu. Pildant sutarties III straipsnį pasinaudota 1928 m. *Acte General de Geneve* sistema, kuri buvo priimta ir kitose Lietuvos sutartyse⁴¹. Į Vašingtoną pasiuntinybei pasiuntė ne tik papildytą sutarties tekstą (naują projektą), Meksikos ir Estijos sutarties kopiją, bet ir prezidento A. Smetonos patvirtintą įgaliojimą P. Žadeikiui pasirašyti sutartį.

Vasario 14 d. pasiuntinys laišku informavo Meksikos ambasadorių apie Lietuvos vyriausybės pozicijas. Kovo 15 d. ambasadorius dr. don Francisko Castillo Najera pranešė, kad Lietuvos sutarties tekstas Meksikos vyriausybei yra priimtinas ir pasiūlyta sutarties ratifikacijomis apsieikti Vašingtone⁴². Buvo numatyta, kad sutartis įsigalės po 30 dienų, kai bus pasikeista ratifikacijomis. Vienas sutarties egzempliorių, kuris teks Lietuvai, bus parengtas Meksikos vyriausybės, o antras, tenkantis Meksikai, uždėjus atitinkamą antspaudą (URM arba pasiuntinybės Vašingtone), – Kaune⁴³. URM pasiuntė du sutarties egzempliorius, parengtus pasirašyti, ir įgaliojo P. Žadeikį savo asmeniniu pasiuntinio antspaudu pažymėti sutarties tekstą. Taip pat leido, jeigu iškils smulkių skirtumų meksikiečių ir lietuvių parengtuose tekstuose, Lietuvos pasiuntinybei, suderinus su Meksikos ambasada, perrašyti tekstą⁴⁴.

1938 m. gegužės 31 d. Vašingtone Lietuvos pasiuntinys P. Žadeikis ir Meksikos ambasadorius F. Castillo Najera pasirašė *Lietuvos Respublikos ir Jungtinių Meksikos Valstijų*

Respublikos draugiškumo sutartį dviem egzemplioriais. Tai buvo trumpas tekstas (dviem kalbom parašyti 2 psl.), sudarytas iš įžangos ir keturių straipsnių. Pirmas punktas gana formaliai fiksavo, jog „tarp abiejų šalių piliečių viešpataus nelaužoma taika ir nuoširdus bei amžinas draugiškumas“. Antrajame punkte daugiau dėmesio skirta šalių diplomatams ir konsulatų darbuotojams, garantuojant jiems teises, privilegijas, imunitetus pagal tarptautinės teisės dėsnius. Trečiasis straipsnis buvo bene svarbiausias, liečiantis abiejų šalių galimus ginčus, kokie jie bebūtų ir kurių negalima sureguliuoti paprastu diplomatinio keliu. Tokius ginčus abi šalys pasižada pavesti išspręsti konsteliacijos ir arbitražo tvarka. Punkte nurodyti galimi ginčai lies: „sutarčių interpretavimą; kiekvieną tarptautinės teisės klausimą; kiekvieną faktą, kuris, jei būtų konstatuotas, sudarytų tarptautinio pasižadėjimo pažeidimą; atlyginimo, mokėtino neištesėjus tarptautinio pasižadėjimo, pobūdį ir dydį“⁴⁵. JAV spauda, konkrečiai *Washington Post* (1938 m. birželio 2 d.), laibai trumpai paskelbė apie pasirašytą sutartį⁴⁶. O dienraštis *Lietuvos aidas* pranešė visuomenei ne tik apie sutarties pasirašymą, bet ir trumpai supažindino su Meksika, jos ekonomine ir politine padėtimi, akcentuodama tai, kad ši šalis turtinga savo naftos ištekliais⁴⁷. Būtina pažymėti, kad ir pats P. Žadeikis rinko informaciją apie Meksikos ekonomiką ir finansinę padėtį iš JAV spaudos. Bylose, skirtose Meksikos klausimui nagrinėti, gausu laikraštinių iškarpų anglų kalba. Jų pagrindu pasiuntinys darė trumpas apžvalgas Užsienio reikalų ministerijai. Be to, reikia manyti, kad pasiuntinys savo keliu ruošėsi būsimai platesnei prekybai su šia Lotynų Amerikos šalimi. Tai patvirtina jo laišakai Lietuvos konsulams Niujorke ir Čikagoje tuojau po *Draugystės sutarties* pasirašymo. P. Žadeikio nurodymu, abu konsulai turėjo neatidėliodami pradėti tirti Lietuvos ekonominių santykių su Meksika galimybes⁴⁸.

1938 m. gruodžio 12 d. Meksikos Senatas ratifikavo sutartį, o Lietuvos vyriausybė ratifikuotą dokumentą į Vašingtoną pasiuntė tik 1939 m. liepos 12 dieną. Pasiuntiniui išsiųstas ir formalus įgaliojimas pasikeisti ratifikuotais dokumentais⁴⁹. Lietuvos ir Meksikos *Draugystės sutarties* ratifikacijomis rugpjūčio 29 d. buvo pasikeista Meksikos ambasadoje Vašingtone. JAV lietuvių spauda, padedant pasiuntinybei, paskelbė sutarties punktu apibendrintas santraukas⁵⁰. Dokumentų pasikeitimo proga ambasadorius dr. don Francisko Castillo Najera išreiškė viltį, kad Lietuvos vyriausybė Meksikai galbūt jau paskirs savo atstovą, nors ir reziduojantį Vašingtone, o Meksikos vyriausybė atsilygins panašiu paskyrimu⁵¹. Bet oficialaus paskyrimo taip ir nespėta įgyvendinti, nors neoficialiai abiems šalims atstovavo tų šalių vyriausybių įgalioti asmenys Vašingtone.

Lietuvos pasiuntinybė spaudai išplatino informaciją, jog sutartis jau įsigaliojo nuo 1939 m. rugsėjo 29 d. ir pranešė, kad vėliau bus paskelbtas sutarties turinys⁵². Taip po ilgo delsimo buvo pasirašyta politinio pobūdžio sutartis, kuri turėjo sudaryti sąlygas parengti praktiškesnę abiejų šalių prekybos sutartį. Būtina pažymėti, kad *Draugystės sutartis* nebuvo atspausdinta, matyt, nespėjo jos paruošti (URM išleistame 1940 m. antrame tome *Lietuvos sutartys su svetimomis valstybėmis*).

4. Lietuvos prekyba su Meksika

Viena iš svarbiausių priežasčių palaikyti ryšius su Meksika buvo prekybos tarp abiejų šalių skatinimas. Kaip rodo skelbta Lietuvos užsienio prekybos statistika, prekyba su Meksika pradėta fiksuoti nuo 1926 m. ir jos apimtys, kalbant apie bendrą Lietuvos prekių apyvartą, buvo labai nežymios. Pirmiausia tai lėmė prekybos sutarties su Meksika neturėjimas.

Lietuva eksportavo: 1926 m. už 100 litų (0,00 % bendrame Lietuvos eksporte), 1927 – 640,9 tūkst. Lt (?), 1928 – 701,4 tūkst. Lt

(0,27 %), 1929 – 301,2 tūkst. Lt (0,09 %), 1930 – 700 Lt (0,00 %), 1931 – 45,1 tūkst. Lt (0,02 %), 1932 – 18 tūkst. Lt (0,01 %), 1933 – 200 Lt (0,00 %), 1934 – 100 Lt (0,00 %), 1935 – 0,00 Lt (0,00 %), 1936 – 1,8 tūkst. Lt (0,00 %), 1937 – 40,5 tūkst. Lt (0,02 %), 1938 – 12,6 tūkst. Lt (0,01 %)⁵³. Kaip rodo statistinė medžiaga, 1927, 1928 ir 1929 m. pagrindinė prekė, vežama į Meksiką, buvo celiuliozė. Vėliau eksportavo kumpio, veršių odos, medžio šiaudelių degtukams, vilnonių audinių (labai mažais kiekiais), džiovintų grybų ir kitokių smulkmenų. Reikia manyti, kad tais išskirtiniais metais palyginus gausus lietuviškų prekių įvežimas į Meksiką paskatino Lietuvos diplomatų JAV susidomėjimą ir mintį kurti Garbės konsulatą Mechike.

Lietuva importavo: 1926 m. už 1,8 tūkst. Lt (0,00 % bendrame Lietuvos importe), 1927 – 36,5 tūkst. Lt (?), 1928 – 10 tūkst. Lt (0,00 %), 1929 – 63,5 tūkst. Lt (0,02 %), 1930 – 20,2 tūkst. Lt (0,01 %), 1931 – 19,3 tūkst. Lt (0,01 %), 1932 – 17 tūkst. Lt (0,01 %), 1933 – 31,1 tūkst. Lt (0,02 %), 1934 – 33,2 tūkst. Lt (0,02 %), 1935 – 26,1 tūkst. Lt (0,02 %), 1936 – 16,7 tūkst. Lt (0,01 %), 1937 – 14,0 tūkst. Lt (0,01 %), 1938 – 19,3 tūkst. Lt (0,01 %)⁵⁴. Importas iš Meksikos, palyginus su eksportu, buvo menkesnis. Tiesa, daugiausia įvežta 1929 metais. Tais metais Lietuva importavo iš Meksikos asfalto už 43,5 tūkst. litų. Tarp įvežamų prekių: citrinos ir kiti pietų kraštų vaisiai, žalios kavos grūdėliai, razinos, prieskoniai, gyvi dekoratyviniai augalai, plaušinė augalų medžiaga, natūralaus šilko ir vilnos audiniai, neišdirbta oda, švinas, mineralinis vaškas ir kita.

Vertinant prekybos balansą 1926–1938 m. laikotarpiu, 7 metus jis buvo teigiamas ir 7 metus neigiamas⁵⁵. Tačiau apskritai prekyba su Meksika Lietuvai buvo naudinga ir atnešė valstybei daugiau kaip 1,5 mln. Lt pelno. Todėl neatsitiktinai Lietuvos valdininkai labiau domėjosi galimybe sudaryti prekybos nei draugystės sutartį su Meksika.

Lietuvos pasiuntinybės Vašingtone archyve yra išlikęs įdomus Meksikoje gyvenančio žmogaus, atvykusio iš Lietuvos, dokumentas – 1932 m. gruodžio 24 d. rašytas laiškas Lietuvos užsienio reikalų ministrui. I. L. Kiršnianskas-Kirsh, kuris Meksikoje gyveno 12 metų, siūlė savo tarpininkavimą prekiaujant su šia šalimi. Laiške buvo rašoma, kad jį stebina, jog niekas nesidomi šiuo reikalu, todėl kreipėsi į Meksikos užsienio reikalų ministrą, iš kurio sužinojo, kad jau yra Lietuvos garbės konsulas T. Vilchis. Susisiekęs su konsulu, I. L. Kiršnianskas-Kirsh įsitikino, jog T. Vilchis neturi aiškios informacijos apie ekonominę padėtį Lietuvoje, todėl pasisiūlė padėti konsului pagyventi prekybą, nes turi ryšių su Meksikos ir Lietuvos pirkliais. Pageidavo žinių apie Lietuvos eksportą ir importą⁵⁶. Minėtas laiškas buvo persiųstas į Vašingtoną Lietuvos pasiuntinybei. Tačiau informacijos, kaip į tai reagavo Lietuvos diplomatai, nepavyko rasti. Matyt, I. L. Kiršniansko-Kirsh siūlomoms paslaugoms jų nesudomino arba tikėjosi, kad su juo susitars pats T. Vilchis.

Iš Lietuvos atstovų generalinis konsulas Niujorke J. Budrys, aktyviausiai besirūpinantis ekonominiais reikalais, nuo 1938 m. pradėjo daugiau dėmesio skirti prekybos su Meksika klausimams spręsti, ne kartą rašė garbės konsului T. Vilchiui. Tačiau šia sritimi jo taip ir nepavyko sudominti.

5. Iš Lietuvos atvykę gyventi į Meksiką

Ką nors detaliau pasakyti apie lietuvius Meksikoje praktiškai nėra galimybės. Statistinė medžiaga apie lietuvių emigraciją į šią šalį nebuvo fiksuojama, *Draugijos užsienio lietuviams remti* archyve nepavyko rasti jokių duomenų apie išeiviją šioje Lotynų Amerikos šalyje. Patys išeiviai Meksikoje neįkūrė jokios draugijos ar organizacijos. Taigi šį klausimą galima aptarti tik remiantis pavieniais faktais.

Prof. Kazys Pakštas, kuris domėjosi lietuvių emigracija, 1938 m. rašė, jog Kuboje ir Meksikoje gyvena apie 400 lietuvių. Kurioje šalyje jų gyvena daugiau, profesorius nedetalizavo⁵⁷. Tiesa, K. Pakštas yra nurodęs, jog 1926 m. į Meksiką iš Lietuvos išvyko 93 žmonės, o 1927 m. – 106. Jis teigė, jog vykstantys į Meksiką turi tikslą slaptais, dažnai pavojingais keliais patekti į JAV. Bet pasklidus žinioms, kaip rašo profesorius, kad daugelį tokių emigrantų pagauna JAV policija, ilgainiai kalėjimuose ir grąžina Lietuvon, „šie eksperimentai, rodos, retėjo“⁵⁸. 1940 m. generalinis konsulas Jonas Budrys, kuris pratęsė Lietuvos piliečių Meksikoje pasus, savo laiške garbės konsului T. Vilchiui rašė, jog iš pratęstų pasų (jų skaičius nedidelis) aiškėja, kad dauguma piliečių yra žydai, kurių tikslas – „apsigyventi Mechike visam laikui ir įgyti tos šalies pilietybę“⁵⁹.

Meksika nepasižymėjo gausiu Lietuvos piliečių skaičiumi, bet būtent joje prisireikė Garbės konsulato. Mat iš ten Lietuvos piliečiai gana dažnai kreipdavosi į Lietuvos atstovus JAV, prašydami paremti ar sutvarkyti dokumentus⁶⁰. Akivaizdus pavyzdys, kai 1930 m. Meksikos kasyklose žuvo Lietuvos pilietis Jonas Klimas. Jo giminaitis, gyvenantis JAV, kreipėsi į generalinį konsulą P. Žadeikį, prašydamas padėti J. Klimo vaikams, gyvenantiems Lietuvoje, atgauti palaikus ir išmokėti kompensacijas. Generalinis konsulas pasiguosdavo Lietuvos pasiuntiniui, jog tai atlikti gana sudėtinga, kadangi Meksikoje neturime savo konsulo. Jis pažymėjo, jog panašių reikalų pasitaiko ir daugiau⁶¹.

Lietuvos generalinis konsulas Niujorke, rinkdamas duomenis apie emigrantus, 1940 m. gegužės 21 d. užklausė Lietuvos konsulą Petrą Daužvardį Čikagoje, kiek Lietuvos piliečių į jį kreipėsi dėl paso reikalų Meksikoje. Paaiškėjo, kad nuo 1938 m. gegužės 1 d. iki 1940 m. birželio 8 d. buvo pratęsta ar buvo prašoma išduoti pasus keturiems žmonėms: I. Sandleriui, L. Putianskiui, Antanui

Antanauskui ir Scholem Vygderowich⁶². Sąrašą papildė garbės konsulas T. Vilchis 1940 m. birželio 26 d. atsiųsdamas tokias pavardes: Sam Gary, Mejer Odinec, Jaime Shalkov, Chaim Simenčik, Jakob Land ir Izrael-Abel Freidberg⁶³. Parengto viso Lietuvos piliečių ar buvusių piliečių sąrašo Generalinio konsulato Niujorko archyve nepavyko rasti. Iš skurdžių duomenų galima matyti, kad emigrantai iš Lietuvos buvo išsibarstę po Meksiką, bet nemaža dalis jų gyveno sostinėje Mechike.

6. Lietuvos garbės konsulato Meksikoje likimas po 1940 m.

Okupuotoje Lietuvoje buvo pradėtas Lietuvos užsienio reikalų ministerijos likvidavimo procesas – Lietuvos pasiuntinybės ir konsulatai turėjo būti perduoti artimiausioms TSRS diplomatinėms ir konsulinėms įstaigoms. Apie tai pasiuntinius ir konsulus informavo naujoji URM vadovybė, kuriai dirigavo komunistas Pijus Glovackas. 1940 m. rugpjūčio 13 d. T. Vilchis gavo telegramą iš Kauno, kurioje pasakyta, kad Lietuva įstojo į TSRS, todėl Garbės konsulato veikimas nuo rugpjūčio 18 d. sustabdomas, o visą konsulato turtą ir archyvus tuojau reikia perduoti artimiausiai TSRS atstovybei⁶⁴. T. Vilchis nieko nelaukdamas kreipėsi į Lietuvos pasiuntinį P. Žadeikį ir į generalinį konsulą J. Budrį, klausdamas, kaip jam pasielgti⁶⁵.

Apie Lietuvos okupacijos ir aneksijos faktą bei Lietuvos diplomatų užsienio reakciją daugiau ar mažiau buvo informuoti Lietuvos garbės konsulai užsienio valstybėse. J. Budrys 1940 m. liepos 30 d. laišku informavo T. Vilchį, jog visi Lietuvos atstovai užsienio valstybėse nepripažino *Lietuvos liaudies seimo* sprendimą prisijungti prie TSRS ir nutraukė ryšius su „liaudies valdžia“. Be to, eilė šalių vyriausybių Lietuvos atstovams leido ir toliau likti suverenios Lietuvos valdžios pasiuntiniais ir

konsulais. Laiške buvo pabrėžta, jog JAV vyriausybė pasmerkė Baltijos kraštų okupaciją. J. Budrys pasidomėjo T. Vilchio „asmeniniu nusistatymu ir apsisprendimu“ esant tokiai situacijai Lietuvoje⁶⁶. Bet, kadangi garbės konsulas kreipėsi patarimo, tai J. Budrys, pažymėdamas, jog jo patarimai nėra privalomi, nurodė tris konsulato išlaikymo galimybes: 1) jeigu Meksikos vyriausybė pritars tolimesniam veikimui Lietuvos garbės konsulatui, 2) jeigu mes patys nuspręsimė likviduoti konsulatą arba jį perkelti į Niujorką ar Vašingtoną arba 3) įvykdyti tai, ko reikalauja Lietuvos okupantai telegramoje⁶⁷. J. Budrys P. Žadeikio vardu diplomatiškai pagyrė T. Vilchį už pozityvumą ir informavo, kad Lietuvos pasiuntinys apie sudėtingą Lietuvos padėtį jau rugpjūčio 20 d. yra pranešęs Meksikos vyriausybei per jos ambasadą Vašingtone⁶⁸. Praktiškai buvo duota suprasti, kad viskas priklauso nuo Meksikos vyriausybės pozicijų.

Meksikos *charge d'affaires* Vašingtone 1940 m. spalio 18 d. pranešė pasiuntiniui P. Žadeikiui, kad jo vyriausybė, vadovaudamasi tarptautinės politikos pagrindiniais dėsniais ir 1938 m. gegužės 31 d. *Draugystės sutartimi*, ir toliau pripažįsta Lietuvos garbės konsulą T. Vilchį Meksikoje⁶⁹. Taigi tokiu būdu pavyko išsaugoti dar vieną nepriklausomos Lietuvos, kad ir simbolinę, instituciją. Simbolinę ta prasme, kad praktiškai ji ir toliau nebuvo veikli. 1941 m. kovo 13 d. laišku T. Vilchis užklauė J. Budrio apie Lietuvos piliečių pasų pratęsimo galimybes⁷⁰ ir iki 1948 m. susirašinėjimas nutrūko, nors meksikiečiui jis nuolat siųsdavo Generalinio konsulato leidžiamus biuletenius. P. Žadeikis vienu metu net kreipėsi į J. Budrį, klausdamas, ar susirašinėja su garbės konsulu, ar „jis tebeveikia, ar bus veikimą sustabdęs“⁷¹.

Dar vienas (paskutinis) T. Vilchio laiškas J. Budrį pasiekė 1948 m. birželio 2 d., į kurį atsiliepė pats pasiuntinys P. Žadeikis, trumpai apibūdinamas Lietuvos okupacijos nepripažinimą iš didžiųjų valstybių, tarp jų ir iš Meksikos pusės. Atkreipė dėmesį į Lietuvos piliečių

Meksikoje likimą – raginimą iš TSRS atstovybės pusės per Meksikos spaudą juos registruoti kaip TSRS piliečius. P. Žadeikis prašė pasidomėti, ar viskas vyksta su Meksikos vyriausybės žinia⁷². Tai buvo labai svarbu aiškinantis Meksikos vyriausybės pozicijas okupuotos Lietuvos atžvilgiu. Tačiau garbės konsulas į tai nesureagavo.

Įdomu pastebėti, kad kai tapytojas Adomas Galdikas 1956 m. panoro apsilankyti Meksikoje, konsulas Vytautas Stašinskas Niujorke jam pranešė, jog Meksikos konsulatai negali duoti įvažiavimo vizų daugelio Europos valstybių, tarp jų ir Lietuvos, piliečiams, neatsiklausus savo Vidaus reikalų ministerijos. Tokiam atsiklausimui ir leidimui iš ten gauti reikėjo laukti apie du mėnesius⁷³. Bet įdomiausia tai, kaip pastebėjo V. Stašinskas: „Reikalas būtų pagreitintas, jei kas iš vietos gyvenančių kreiptųsi tiesiai į Vidaus reikalų ministeriją (...) dėl Tamstos vizos“⁷⁴. Kur dingo garbės konsulas T. Vilchis ir ar jis dar veikė kaip Lietuvos garbės konsulas? Tai pamėgino išsiaiškinti 1972 m. pradžioje JAV Gynybos departamento darbuotojas Bronius Aušrotas, slapta paprašytas dr. Stasio Bačkio Vašingtone. Tuo metu B. Aušrotas su žmona lankėsi Meksikos sostinėje. Gana ilgai ieškojo T. Vilchio, nes jis keletą kartų buvo pakeitęs gyvenamąją vietą. Pavyko rasti jo telefono numerį. 1972 m. vasario 3 d. B. Aušrotas jam paskambino ir paprašė susitikti. Tačiau T. Vilchis aiškiai pasakė, anot B. Aušroto, jog „nėra jokio reikalo susitikti ir eikvoti jo ir mano laiko, nes visos bylos ir visi jo turėti dokumentai, kurie lietė konsulišką jo veiklą mūsų naudai buvę perduoti į Užsienio reikalų ministeriją, kur aš galiu viską surasti“. T. Vilchis negalėjo prisiminti metų, kada jo garbės konsulo pareigos buvo Meksikos vyriausybės panaikintos, spaudžiant Maskvai⁷⁵. B. Aušrotas visiškai nesuprato buvusio Lietuvos garbės konsulo nenoro susitikti ir pasikalbėti. O blogiausia buvo tai, kad sunkiai su juo sekėsi susikalbėti, nes T. Vilchis prisipažino nemokantis anglų kalbos, o B. Aušroto ispanų kalbos žinios buvo gana silpnos.

Vikipedijos duomenų bazėje ispanų kalba pateikta glausta T. Vilchio biografija ir karjeros aprašymas, nurodyta, kad jis Lietuvos garbės konsulu išbuvo iki Lietuvos prijungimo į TSRS. Tomas Vilchis mirė 1975 m. gruodžio 20 d. Mechiko mieste⁷⁶.

Išvados

Meksikos vyriausybė buvo viena iš pirmųjų Lotynų Amerikos šalių vyriausybių 1921 m. gegužės 5 d. pripažinusių Lietuvos valstybę *de facto* ir *de jure*. Meksikos vyriausybė ir jos diplomatai Vašingtone išsiskyrė savo aktyvumu, siūlydami bendradarbiauti ir pasirašyti sutartis. Tai buvo viena iš svarbesnių priežasčių, kodėl Mechike atsirado Lietuvos Garbės konsulatas. Vašingtonas neoficialiai tampa abiejų šalių atstovavimo vieta.

Lietuvos atstovams pasiūlius, o Meksikos diplomatams rekomendavus, Lietuvos prezidentas 1932 m. kovo 16 d. paskyrė garbės konsulu Meksikoje vietinį profesorių, teisės specialistą Tomą Vilchį, kuris šias pareigas ėjo maždaug iki 6-ojo dešimtmečio. Tiksliai jo pasitraukimo iš pareigų data nėra žinoma. Jo, kaip konsulo, veikimas nepasižymėjo aktyvumu, dažnai sulaukdavo Lietuvos atstovų JAV nepasitenkinimo, kad jis nenori susirašinėti, nors kadencijos pradžioje T. Vilchis bandė garsinti Lietuvą Meksikoje. Silpnas veikimas paaiškinamas labai mažu emigrantų iš Lietuvos skaičiumi Meksikoje bei menka tarpvalstybine prekyba. Garbės konsulo prastas anglų kalbos mokėjimas buvo rimta kliūtis bendraujant su Lietuvos diplomatais, kurie jo asmeniškai nepažinojo ir nebuvo sutikę.

Lietuvos valdžiai Meksika nebuvo itin įdomi ir dėl jos nerodomo didesnio susidomėjimo gana ilgai užsitęsė abiejų šalių *Draugystės sutarties* sudarymas ir pasirašymas 1938 m. gegužės 31 d. bei ratifikavimo dokumentų pasikeitimas 1939 m. rugpjūčio 29 dieną. Aiškėjo, kad Meksikos vyriausybė be *Draugystės*

sutarties nesudarys ir *Prekybos sutarties*, kuri Lietuvai buvo svarbesnė. *Prekybos sutarties* Lietuvos vyriausybė taip ir nespėjo sudaryti.

Po Lietuvos okupacijos ir aneksijos Lietuvos garbės konsulas T. Vilchis nepakluso Lietuvos užsienio reikalų ministerijos komunistinei vadovybei, nepanaikino konsulato ir neperdavė jo turto ir archyvų artimiausiai TSRS diplomatinei atstovybei. Tam įtakos turėjo ir tai, kad Meksikos vyriausybė nepripažino Lietuvos okupacijos. Karo metais ir pokariu formaliai gyvavęs Lietuvos Garbės konsulas Meksikoje buvo vienas nepriklausomos Lietuvos simbolių. Uždarius konsulatą jo archyvą perėmė Meksikos užsienio reikalų ministerija.

Nuorodos

- ¹ Stašaitis S. Iš Lietuvos ir Indijos ryšių istorijos (iki 1940 m.). *Istorija*, 1986, t. 25, p. 20–34; Vaščėga J. Lietuvos ir Japonijos ekonominiai ir kultūriniai ryšiai. *Jaunuųjų istorikų darbai. Šeštoji knyga*, Vilnius, 1987, p. 187–189; Neimantas R. *Rytai ir Lietuva*, Vilnius: Mintis, 1988, p. 311; Tomkus P. Rytų šalių istorija mokykliniuose istorijos vadovėliuose 1918–2004 m. *Visuotinė istorija vidurinėje mokykloje: dabartis ir perspektyvos. Mokslinių straipsnių rinkinys*, Vilnius, 2006, p. 108–152.
- ² Tomkus P. Afrikos įvaizdis Lietuvoje 1918–1940 m. *Visuotinė istorija Lietuvos kultūroje: tyrimai ir problemos*, Vilnius, 2004, p. 122–160.
- ³ Godliauskas Zen E. R. Attraction and Division: Lithuanian Organizations in Brazil Under Surveillance of the Political Police (1924–1950), *Oikos*, 2010, nr. 1(9), p. 122–130; Skirius J. Kubos lietuviai ir garbės konsulato idėja Lietuvos diplomatinuose dokumentuose XX a. 4 dešimtmetį, *Oikos*, 2011, nr. 1(11), p. 67–75; Kazlauskaitė A. Argentinos lietuvių bendruomenės kultūrinės tapatybės konstravimas ir kaita XIX a. pabaigoje – XXI a. pradžioje, *Oikos*, 2011, nr. 1(11), p. 76–94.
- ⁴ Janušauskas L. Likimo vedami: Lietuvos diplomatinės tarnybos egzilyje veikla (1940–1991), Vilnius: LGGRTC, 2003, p. 81, 330; Grigaravičiūtė S. *Lietuvos konsulatai Skandinavijoje 1921–1940 metais*. Monografija, Vilnius: VPU leidykla, 2007, p. 10, 121, 180, 183.
- ⁵ Lietuvos užsienio reikalų ministrai 1918–1940, Kaunas: Šviesa, 1999, p. 414; 1921 05 08 B. K. Balučio iš Kauno telegrama J. Puryciui į Rygą. *LCVA*, f. 383, ap. 7, b. 192, l. 123.
- ⁶ *Ten pat*, l. 111.
- ⁷ Argentinos vyriausybė 1921 03 24 pripažino Lietuvos valstybę *de facto*. Lietuvos užsienio reikalų ministrai 1918–1940, Kaunas: Šviesa, 1999, p. 414.
- ⁸ 1921 05 15 Lietuvos atstovo JAV J. Vileišio laiškas užsienio reikalų ministrui J. Puryciui Kaune, *ten pat*, l. 47.
- ⁹ Eidintas A. Lietuvių kolumbai: lietuvių emigracijos istorijos apybraiža, Vilnius: Mintis, 1993, p. 68.
- ¹⁰ 1924 12 10 J. Brėdikio raštas nr. 17552 Lietuvos pasiuntinybei Vašingtone. *LCVA*, f. 656, ap. 1, b. 532, l. 3.
- ¹¹ Memorandum (anglų kalba), *ten pat*, l. 6–7.
- ¹² 1925 12 18 V. Čarneckio iš Romos laiško nr. 1908 užsienio reikalų ministrui m. Reiniui nuorašas, *ten pat*, l. 8.
- ¹³ *Ten pat*.
- ¹⁴ 1926 01 07 B. K. Balučio konfidencialus raštas nr. 5/sl. Lietuvos atstovui Vašingtone, *ten pat*, l. 10.
- ¹⁵ 1930 02 01 P. Žadeikio iš Niujorko raštas nr. 685 pasiuntiniui B. K. Balučiai Vašingtone, *ten pat*, ap. 3, b. 18, l. 1.
- ¹⁶ *Ten pat*.
- ¹⁷ 1931 01 15 B. K. Balučio rašto nr. 87 P. Žadeikiui į Niujorką nuorašas, *ten pat*, l. 6; 1931 03 17 B. K. Balučio rašto nr. 360 „Dėl Garbės Konsulų“ P. Žadeikiui į Niujorką nuorašas, *ten pat*, ap. 1, b. 114, l. 417.
- ¹⁸ 1931 03 18 P. Žadeikio raštas nr. 1589 „Dėl Lietuvos garbės konsulo paskyrimo Meksikoje“ B. K. Balučiai į Vašingtoną, *ten pat*, ap. 3, b. 18, l. 8.
- ¹⁹ 1931 04 28 Tomo Vilchio iš Mechiko laiškas B. K. Balučiai Vašingtone, *ten pat*, l. 12–13 (Vikipedijos informacijoje nurodyta jo gimimo data 1892 m. spalio 20 d.).
- ²⁰ 1932 02 15 B. K. Balučio laiško nr. 301 ministrui D. Zauniui nuorašas, *ten pat*, l. 16.
- ²¹ Lietuvos prezidento A. Smetonos pripažinimo T. Vilchiui garbės konsulo pareigas rašto nuorašas, *ten pat*, l. 18.
- ²² 1932 05 06 Meksikos ambasados raštas B. K. Balučiai. *Ten pat*, l. 23; 1932 08 10 B. K. Balučio rašto nr. 1118 URM Kaune nuorašas, *ten pat*, l. 45.

- ²³ 1932 08 10 B. K. Balučio laiško nr. 1123/P. D. 10–20 Užsienio reikalų ministerijai Kaune nuorašas, *ten pat*, l. 46.
- ²⁴ 1932 08 02 A. Kalvaičio iš Čikagos laiškas nr. 2096 Lietuvos pasiuntinybei Vašingtone, *ten pat*, l. 41; List of Publikacations on Lithuania Sent to the Lithuanian Consulate, Mexico City, August 8, 1932, *ten pat*, l. 44.
- ²⁵ 1932 10 10 B. K. Balučio laiško nr. 1313 Užsienio reikalų ministerijai Kaune nuorašas, *ten pat*, l. 58.
- ²⁶ 1939 03 08 P. Žadeikio rašto nr. „Dėl garbės konsulo Panamoje“ Užsienio reikalų ministerijai Kaune nuorašas, *ten pat*, ap. 1, b. 21, l. 151.
- ²⁷ 1937 09 04 J. Norkaičio raštas nr. 18318 Lietuvos pasiuntinybei Vašingtone, *ten pat*, ap. 3, b. 18, l. 111.
- ²⁸ 1936 12 02 P. Žadeikio laiško nr. 1521 Lietuvos generaliniam konsulatui Niujorke nuorašas, *ten pat*, l. 104.
- ²⁹ 1936 12 04 J. Budrio laiškas nr. 5997/PE P. Žadeikiui į Vašingtoną, *ten pat*, l. 105.
- ³⁰ 1934 04 17 URM Teisių-Administracijos departamento direktoriaus K. Bizausko raštas nr. 7484 Lietuvos pasiuntinybei Vašingtone, *ten pat*, l. 86.
- ³¹ 1940 05 22 J. Budrio laiško T. Vichiui į Mechiką vertimas. LCVA, f. 658, ap. 1, b. 34, l. 34.
- ³² 1936 10 14 URM referento J. Radušio raštas nr. 31063 Lietuvos pasiuntinybei Vašingtone, *ten pat*, f. 656, ap. 3, b. 18, l. 98.
- ³³ 1934 04 30 Isidoriaus Berebichezo iš Mechiko laiškas Lietuvos pasiuntinybei Vašingtone, *ten pat*, l. 87; 1934 05 07 M. Bagdono rašto nr. 446 Isidoriui Berebichezui į Mechiką nuorašas, *ten pat*, l. 89.
- ³⁴ 1939 05 31 P. Žadeikio rašto nr. 516 „Meksika“ URM Kaune nuorašas, *ten pat*, l. 116.
- ³⁵ Letter of Tomas Vilchis to Hon. Jonas Budrys in New York City, in July 31, 1939. LCVA, f. 658, ap. 1, b. 34, l. 9.
- ³⁶ 1940 01 28 J. Budrio laiško T. Vilchiui į Mechiką vertimas, *ten pat*, l. 14–15; 1940 02 02 J. Budrio laiško nr. 1025/45-D URM Politikos departamento direktoriui nuorašas, *ten pat*, l. 10.
- ³⁷ 1940 04 29 J. Budrio laiško nr. 4887/45-D T. Vilchiui į Mechiką nuorašas, *ten pat*, l. 28.
- ³⁸ 1935 08 09 Lietuvos Charge d’Affaires a.i. M. Bagdono rašto nr. 3675 URM Kaune nuorašas. LCVA, f. 656, ap. 3, b. 47, l. 1.
- ³⁹ 1936 06 19 URM Ekonomikos departamento direktoriaus J. Norkaičio raštas nr. 22162 Lietuvos pasiuntinybei Vašingtone, *ten pat*, l. 2; 1936 07 06 Lietuvos Charge d’Affaires a.i. M. Bagdono Pro Memoria 3.
- ⁴⁰ 1936 11 10 P. Žadeikio rašto nr. 1446 „Dėl santykių su Meksika“ URM Kaune nuorašas, *ten pat*, l. 5.
- ⁴¹ 1938 01 24 J. Urbšio raštas nr. 1659 P. Žadeikiui Vašingtone (raštas gautas vasario 11 d.), *ten pat*, l. 6.
- ⁴² Letter of Ambassador F. Castillo Najera to His Excellency Povilas Žadeikis in March 15, 1938, *ten pat*, l. 23.
- ⁴³ 1938 03 30 P. Žadeikio rašto nr. 480 „Dėl sutarties su Meksika“ J. Urbšiu į Kauną nuorašas, *ten pat*, l. 35.
- ⁴⁴ 1938 05 10 J. Urbšio raštas nr. 9223 P. Žadeikiui Vašingtone (raštas gautas gegužės 24 d.), *ten pat*, l. 41–42.
- ⁴⁵ Lietuvos Respublikos ir Jungtinių Meksikos Valstijų Respublikos draugiškumo sutartis (vertimas), *ten pat*, l. 63–63 a.
- ⁴⁶ Amity Pact Signed By Lithuanian and Mexican Officials (straipsnio iškarpa), *ten pat*, l. 73.
- ⁴⁷ Kas yra Meksika, su kuria Lietuva pasirašė draugingumo sutartį? *Lietuvos aidas*, 1938, birželio 21, nr. 273, p. 5.
- ⁴⁸ 1938 06 01 P. Žadeikio raštų nr. 745/746 Lietuvos konsulams Niujorke ir Čikagoje nuorašai. LCVA, f. 656, ap. 3, b. 47, l. 72.
- ⁴⁹ 1939 05 29 P. Žadeikio rašto nr. 513/E.D.2-17 „Draugingumo sutartis su Meksika“ URM J. Urbšiu Kaune nuorašas. *Ten pat*, l. 91; 1939 07 12 URM Politikos departamento direktoriaus E. Turausko raštas nr. 15831 P. Žadeikiui į Vašingtoną, *ten pat*, l. 94.
- ⁵⁰ Lietuvos santykiai su Meksika (iškarpa iš dienraščio *Draugas* 1939 m. rugsėjo 7 d.). LCVA, f. 383, ap. 7, b. 2191, l. 186.
- ⁵¹ 1939 08 31 P. Žadeikio rašto nr. 753 URM J. Urbšiu nuorašas, *ten pat*, l. 104.
- ⁵² Lietuvos pasiuntinybės žinios. Washington, D. C. Rugsėjo 30, 1939, *ten pat*, l. 106.
- ⁵³ Lietuvos statistikos metraštis 1927–1928, Kaunas: Centrinis statistikos biuras, 1929, p. 95; Lietuvos užsienio prekyba 1930, Kaunas: Centrinis statistikos biuras, 1931, t. 3, p. 136; Lietuvos užsienio prekyba 1933, Kaunas: Centrinis

- statistikos biuras, 1934, t. 6, p. XIV, 131–132; Lietuvos užsienio prekyba 1938, Kaunas: Centrinis statistikos biuras, 1939, t. 11, p. XII, 92.
- ⁵⁴ Lietuvos pasiuntinybės žinios. Washington, D. C. Rugsėjo 30, 1939, *ten pat*, l. 106. Lietuvos statistikos metraštis 1927–1928, Kaunas: Centrinis statistikos biuras, 1929, p. 402; Lietuvos užsienio prekyba 1932, Kaunas: Centrinis statistikos biuras, 1933, t. 5, p. XV; Lietuvos užsienio prekyba 1933, Kaunas: Centrinis statistikos biuras, 1934, t. 6, p. XV, 575–576; Lietuvos užsienio prekyba 1938, Kaunas: Centrinis statistikos biuras, 1939, t. 11, p. XIII, 643–644.
- ⁵⁵ Lietuvos užsienio prekyba 1932, Kaunas: Centrinis statistikos biuras, 1933, t. 5, p. XVI; Lietuvos užsienio prekyba 1935, Kaunas: Centrinis statistikos biuras, 1936, t. 8, p. XIV; Lietuvos užsienio prekyba 1938, Kaunas: Centrinis statistikos biuras, 1939, t. 11, p. XIV.
- ⁵⁶ 1932 12 24 I. L. Kiršniansko iš Mechiko laiškas Lietuvos užsienio reikalų ministrui. LCVA, f.656, ap. 3, b. 18, l. 67.
- ⁵⁷ Skirius J. Kubos lietuviai ir garbės konsulato idėja Lietuvos diplomatinuose dokumentuose XX a. 4 dešimtmetyje, *Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos*. 2011, nr. 1(11), p. 68.
- ⁵⁸ *Lietuvos geopolitika: Raštų rinktinė*, Vilnius: Mintis, 1991, p. 86–87.
- ⁵⁹ Laiško vertimas. LCVA. f. 658, ap. 1, b. 34, l. 34.
- ⁶⁰ 1930 02 01 generalinio konsulo P. Žadeikio raštas nr. 685/E.P.D. Lietuvos pasiuntiniui B. K. Balučiui Vašingtone. LCVA, f. 656, ap. 3, b. 18, l. 2.
- ⁶¹ 1930 11 29 generalinio konsulo P. Žadeikio raštas nr. 8332/10-1458 „Jono Klimo žuvimo Mexico kasyklose“ Lietuvos pasiuntiniui B. K. Balučiui Vašingtone, *ten pat*, l. 5.
- ⁶² 1940 06 08 P. Daužvardžio laiškas nr. 3387/27-1 Lietuvos Generaliniam konsulatui Niujorke. LCVA, f. 658, ap. 1, b. 162, l. 17–18.
- ⁶³ Letter of Tomas Vilchis to Jonas Budrys Consulate General of Lithuania in June 26, 1940, *ten pat*, b. 34, l. 39–40.
- ⁶⁴ Letter of Tomas Vilchis to Jonas Budrys Consulate General of Lithuania in August 15, 1940, *ten pat*, b. 34, l. 37.
- ⁶⁵ *Ten pat*.
- ⁶⁶ J. Budrio laiško anglų kalba nuorašas, *ten pat*, b. 34, l. 2.
- ⁶⁷ Letter of Jonas Budrys Consulate General of Lithuania to Tomas Vilchis in August 30, 1940, *ten pat*, b. 34, l. 41.
- ⁶⁸ *Ten pat*.
- ⁶⁹ Janušauskas L. Likimo vedami: Lietuvos diplomatinės tarnybos egzilyje veikla (1940–1991), Vilnius: LGGRTC, 2003, p. 81, *ten pat*, l. 42;
- ⁷⁰ Letter of Tomas Vilchis to Jonas Budrys Consulate General of Lithuania in March 13, 1941. LCVA, f. 658, ap. 1, b. 34, l. 43.
- ⁷¹ 1947 01 09 P. Žadeikio laiškas nr. 28 „Dėl Garbės konsulato Mexico City“ J. Budriui į Niujorką, *ten pat*, l. 45.
- ⁷² Letter of P. Žadeikis Ministre of Lithuania to Tomas Vilchis in June 12, 1948, *ten pat*, l. 47.
- ⁷³ 1956 08 14 V. Stašinsko iš Niujorko laiško nr. 1807/G A. Galdikui į Brukliną nuorašas, *ten pat*, l. 48.
- ⁷⁴ *Ten pat*.
- ⁷⁵ 1972 02 04 B. Aušroto iš Mechiko laiško dr. S. Bačkiui į Vašingtoną nuorašas, *ten pat*, l. 50.
- ⁷⁶ Vilchis Tomas. Prieiga internete: http://es.wikipedia.org/Wiki/Tomas_Vilchis.

THE REPUBLIC OF LITHUANIA'S TIES TO MEXICO IN THE 20TH CENTURY

The government of Mexico was one of the first in Latin America to recognize the Lithuanian state both *de facto* and *de jure* on May 5, 1921. The Mexican government and its diplomats in Washington were especially active in offering cooperation and in being open to signing treaties. These factors were among the more important reasons why Mexico City became the site of an honorary consulate of Lithuania charged with solving problems arising for the none-too-numerous of emigrants from Lithuania and with strengthening economic ties between the two countries. Washington unofficially served as the location at which both countries were represented and signed mutual agreements.

At the suggestion of Consul General in New York Povilas Žadeikis and Minister Plenipotentiary Bronius K. Balutis and upon the recommendation of Mexico's diplomats, the President of Lithuania on March 16, 1932 appointed Tomas Vilchis (1894–1975) as Honorary Consul in Mexico. This lawyer and professor at a local Mexican university served until the 1950s; the exact date he ended service is not known. As a consul, Vilchis was not very active; from 1935 onwards the representatives of Lithuania in the U. S. – the Minister Plenipotentiary Žadeikis and the Consul in New York Jonas Budrys – often complained that he was slow at corresponding and at informing the Lithuanian Foreign Ministry in Kaunas about the economic situation in Mexico. Yet Vilchis did try to promote Lithuania in Mexico. However, Lithuania's

diplomats were unable to fulfill his requests for literature about Lithuania in the Spanish language, while his knowledge of English was very limited. The modest scale of his activities may also be explained by the fact that the number of emigrants from Lithuania, most of whom were Jewish, was indeed small, and the volume of trade between Lithuania and Mexico was low as well. Still, the balance of trade from 1926 to 1938 was in Lithuania's favor and brought a profit of 1.5 million litas. Nevertheless, the Lithuanian government showed little interest in Mexico; that's why it took so long to conclude and sign a Friendship Treaty on May 31, 1938 and to exchange ratification documents on August 29, 1939. It turned out that in the absence of a Friendship Treaty the Mexican government would not conclude a Commerce Treaty, which was more important to Lithuania; and Lithuania ran out of time to conclude the latter.

After Lithuania's occupation by, and incorporation into, the Soviet Union, Tomas Vilchis refused to obey the order of the now Communist-controlled Lithuanian Foreign Ministry to abolish the consulate and turn its assets and archives over to the nearest diplomatic service of the USSR. The fact that Mexico did not recognize the Soviet take-over of Lithuania played a role here. During World War II and in the post-war years the Honorary Consulate of Lithuania in Mexico served as a symbol of Independent Lithuania. When the consulate was closed, its archives were taken over by Mexico's Ministry of Foreign Affairs.